

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM

Iktatószám: V/163/3/2020

Szaniszló Csaba részére

e-mail: kmt+request-15551-3c9014b0@kimitud.org

A levelet kizárólag elektronikus úton kézbesítjük!

Tárgy: adatigénylés eljárási szabályokról

Tisztelt Uram!

2020. szeptember 1. napján előterjesztett megkeresése kapcsán az alábbiakról tájékoztatjuk.

Megkeresése álláspontunk szerint tájékoztatáskérésnek minősül és nem tartozik az információs önmegkezelési jogról és az információs szabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotv.) hatálya alá, mivel nem az Infotv. 3 § 5. pontja szerinti közérdekű adatra vonatkozik, hanem jogszabályok értelmezésére, azok tartalmának ismertetésére. Tájékoztatjuk továbbá, hogy az Igazságügyi Minisztériumnak a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény értelmében nincs lehetősége konkrét ügyben állásfoglalás, valamint jogértelmezés adására. Az igazságügyi miniszternek – és az általa vezetett tárcának – a fentiekre tekintettel a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet szerinti feladatköréből adódóan csak arra van módja, hogy általános tájékoztatást adjon a megkeresésben érintett jogterületre vonatkozó hatályos jogszabályokról.

A közigazgatási eljárásokban alkalmazandó szabályok kapcsán az alábbiakról tájékoztatjuk:

1. A kiskorú gyermekek meghallgatása

Általánosan elmondható, hogy az eljárási jogi szabályok megalkotása terén mind nagyobb figyelmet, hangsúlyt kap a kiskorú gyermekek kímélete és jogainak védelme abban az esetben, ha valamely hatósági eljárás során a részvételük valamely formában (akár ügyfélként, akár tanúként akár más eljárásjogi szereplőként) szükséges és indokolt. Erre tekintettel az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) külön alcímben¹ foglalja össze a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú, valamint a fogyatékossgal élő személy (a továbbiakban együtt: védett személyek) eljárási védelmének részletes szabályait, pozitív megkülönböztetést alkalmazva a hátrányos helyzetük ellensúlyozása céljából, összhangban az Alaptörvény XV. cikkében megfogalmazott szabályozási követelménnyel. A törvény a különböző csoportok (a kiskorúak, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorúak és a fogyatékossgal élő személyek) korlátozottságának vagy hátrányos helyzetének jellegéhez igazodó kivételes bánásmódot, és a hatóság számára proaktív intézkedési kötelezettséget ír elő. Így például külön szabályokat tartalmaz e védett személyi kör tekintetében az adatok zárt kezelésének és az iratbetekintési jog korlátozásának, az idézés sajátos szabályainak meghatározásával, vagy általában az ügyféli jogok gyakorlásának elősegítése terén,

¹ 15. A kiskorú, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú, valamint a fogyatékossgal élő személy eljárási védelme

azzal, hogy ezen általános szabályok mellett az ágazati jogalkotásban még további – az eljárás tárgyához és jellegéhez igazodó – különös védelmi szabályok megalkotására is lehetőség van.

Első védelmi szintként fontos kiemelni, hogy – noha az Ákr. az alapelvek között nem tartalmaz külön rendelkezést a kiskorúak védelmében, mégis – **az ügyfélre vonatkozó alapelveket és különösen az Ákr. 5. § (2) bekezdését oly módon kell értelmezni, hogy az alapján a hatóságnak az eljárásában minden esetben az érintett korára, egészségi állapotára és értelmi szintjére tekintettel kell eljárnia, vagyis az ott írt követelmények tényleges érvényesülését kell szem előtt tartania a kiskorúak eljárásban való részvétele esetén is.**

Ezen általános védelem egy-egy aspektusát konkretizálják az Ákr. eljárási cselekményeire vonatkozó rendelkezések között található részletes szabályok. E körben az Ákr.-ben rögzített speciális szabályok legnagyobb része a kiskorú, a cselekvőképtelen vagy a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú, valamint a fogyatékossgal élő személyek nyilatkozattételének, tanúkenti meghallgatásának a korlátaira vonatkozik. Ennek megfelelően az Ákr. 29. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a kiskorút, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorút, valamint a fogyatékossgal élő személyt a közigazgatási hatóság eljárásban fokozott védelem illeti meg, ezért

- a) tárgyaláson történő meghallgatására csak abban az esetben kerülhet sor, ha az eljárásban részt vevő más személyek jelenlétében történő meghallgatása az érdekeit nem sérti,
- b) lehetőség szerint lakóhelyén kell meghallgatni,
- c) akkor hívható fel személyes nyilatkozattételre és akkor hallgatható meg tanúként, ha ezt állapota megengedi és személyes nyilatkozata vagy tanúvallomása más módon nem pótolható, valamint
- d) az egyenlő esélyű hozzáférést számára biztosítani kell.

Az e bekezdésben felsorolt helyzetek ugyanis azok, amelyek egyrészt az érintett személy számára a leginkább megterhelőek, érdekei sérelme előfordulásának a legnagyobb kockázatával járnak, illetve ezzel összefüggésben a hatósági eljárás eredményessége szempontjából is a leginkább relevánsak, így a védett személy nem megfelelő kezelése közvetlenül kihathat az eljárás eredményére. Mivel az Ákr. nem minden esetben tesz különbséget abból a szempontból, hogy az adott rendelkezést csak kiskorúakra, cselekvőképtelen, illetve valamennyi vagy csak meghatározott ügycsoportok tekintetében korlátozottan cselekvőképes személyekre vagy fogyatékossgal rendelkező személyekre kell-e alkalmazni, így a hatóságnak joga és egyben kötelessége is, hogy az egyedi körülmények, a korlátozottság foka és tartalma, jellege alapján, az eljárás érdekeire is figyelemmel a legmegfelelőbb megoldás alkalmazását válassza meg. **Kiskorúak tekintetében e szabály úgy tud megfelelő módon érvényesülni, amennyiben a hatóság az eljárása során a kiskorú korának, érzelmi, értelmi fejlettségének megfelelő figyelembevételével keresi meg a megfelelő megoldást az eljárási cselekmény lebonyolítására. Ehhez előzetesen fel kell tárnia az érintett kiskorú pontos körülményeit, érdekeit akár ő vagy törvényes képviselője előzetes meghallgatása útján is.**

Ezzel összhangban mondja ki az Ákr. 66. § (2) bekezdés a) pontja, hogy tanúként nem hallgatható meg az, akitől nem várható bizonyítékként értékelhető vallomás. **Az pedig, hogy kitől nem várható bizonyítékként értékelhető tanúvallomás, mindig csak egyedileg, a tanú személyes tulajdonságai és a tanúsítani kívánt tény ismeretében lehet eldönteni,** így tehát a hatóság az összes körülmény mérlegelését követően tudja megítélni, hogy vallomástételre képtelen személlyé minősíti-e a kiskorút is vagy sem, hiszen a gyermek, ha látta is, nem mindig tudja értékelni a látottat, vagy hallottat.

Az ügyféli nyilatkozattétel esetében az Ákr. főszabályként az ilyen védett személyi kör tekintetében a nyilatkozattétel, vallomástétel elkerülését tartja elsődlegesen indokoltnak, ha pedig a nyilatkozattétel nem elkerülhető, külön szabályokat állapít meg erre az esetre. A szabályozásból jól látható az, **hogy a védett személy csak akkor hívható fel személyes nyilatkozattételre és csak akkor hallgatható meg tanúként, ha ezt állapota megengedi, és személyes nyilatkozata vagy tanúvallomása más módon nem pótolható** [vö. Ákr. 13. § (7) bekezdés és 29. § (2) bekezdés].

Szintén a védelmet biztosítja az a rendelkezés is, hogy e személyek meghallgatása esetén a hatóság mellőzi a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést, továbbá hogy az ilyen személy szóbeli nyilatkozatot, tanúvallomást csak törvényes képviselője jelenlétében tehet, kivéve az érdekellentét esetét, amikor is eseti gondnok jelenléte szükséges [vö. Ákr. 29. § (2) bekezdés]. Az eseti gondnok, illetve az eseti gyám kirendeléséről kérelemre vagy hivatalból az illetékes gyámhatóság gondoskodik a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:20. §-a alapján [vö. a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) 130/A. § (1) bekezdés

a) pont, illetve 136. §]. **E követelmények betartásának hiánya az adott személy nyilatkozata, tanúvallomása olyan súlyos hibáját okozza, ami miatt az eljárásban az bizonyítékként nem vehető figyelembe.**

További általános, valamennyi védett személy tekintetében alkalmazandó szabály, hogy tárgyaláson történő meghallgatásukra csak akkor kerülhet sor, ha más személyek (ügyfél vagy többi ügyfél, illetve az eljárás egyéb résztvevője, a nyilvánosság) részvétele érdekeiket nem sérti. E szabály lényegében a zárt tárgyalás elrendelésének, a tárgyalásról a nyilvánosság kizárásának speciális, ekként nem nevesített eseteként is felfogható, hiszen meglehetősen széles skálán mozoghat az a kör, akinek a meghallgatáson való jelenlétét a hatóságnak adott esetben az itt írt okból – indokolt végzésben – ki kell zárnia. **E végzés nem támadható meg önálló jogorvoslattal (mivel az épp a végzés célját – a gyermek védelmét - lehetetleníteni el), csak az ügyet befejező döntéssel szemben igénybe vehető jogorvoslat keretében lehet azt vitatni.** Természetesen a kiskorú törvényes képviselője – a kifejezett ellenérdekűséget leszámítva, amikor eseti gondnok, eseti gyám igénybevétele indokolt – vagy a védett személyek jogi képviselője nem tartozik e „kizárható” személyi körbe [Ákr. 29. § (2) bekezdés].

E védett személyek meghallgatása kapcsán – ha az valóban szükséges – elsődleges szempont, hogy **lehetőség szerint a lakóhelyükön kerüljön arra sor.** Természetesen ezekben az esetekben is az adott helyzethez kell alkalmazkodnia a hatóságnak, és mérlegelnie kell az eset valamennyi körülményét, továbbá – tekintettel arra, hogy a meghallgatásra csak a törvényes képviselő vagy az eseti gondnok jelenlétében kerülhet sor – e személyek jelenlétének biztosíthatóságára is figyelemmel kell lennie a hatóságnak.

Speciális védelmi szabályként jelenik meg az Ákr. 30. §-ának rendelkezése is, amely szerint **a hatóság a kiskorú, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú ügyfél, tanú, szemléltárgy-birtokos vagy megfigyelt személy védelme érdekében erre irányuló kérelem nélkül is dönthet az érintett személy adatainak zárt kezeléséről és az iratbetekintési jog korlátozásáról.** Speciális e rendelkezés a zárt adatkezelés általános szabályaihoz képest a tekintetben tehát, hogy az adatok zárt kezelését a hatóság hivatalból is elrendelheti, ha védett személy érdeke azt kívánja, és e személy tekintetében az eljárásban való közreműködéssel összefüggésben súlyos sérelem bekövetkezésének veszélyét nem szükséges igazolni, elegendő csupán bármiféle – az érintett személy tekintetében felmerülő – veszély lehetősége, amellyel szemben az illető védelemre szorul. Fontos megemlíteni azt is, hogy az erről szóló indokolt végzést a törvényes képviselővel is közölni kell, továbbá, hogy e végzés az eljárást befejező döntéssel szembeni jogorvoslat keretében lesz utóbb vitatható.

Fontos ugyanakkor hangsúlyozni azt is, hogy a gyermek mindenek felett álló érdeke figyelembevétele mellett, a hatóságnak ügyelnie kell arra is, hogy a kiskorúak (és valamennyi védett személyi körbe tartozó személy) eljárásbeli részvétele esetén e többletjogosultságokat az ügyfelek (vagy másik ügyfél) érdekei lehető legkisebb, indokolt korlátozásával juttassa érvényre, az ügy sajátosságaira valamint a védett személy körülményeire tekintettel, egyedi mérlegelés alapján.

Az Ákr.-ben rögzített szabályok tehát egyfajta minimum védelmi szintet határoznak meg, amelyet minden hatósági eljárásnak egyaránt alkalmaznia kell, ettől csak magasabb fokú védelem biztosítható további részletszabályok által. Ilyen további szabályokat találhatunk meg a gyámhatósági eljárásra vonatkozó ágazati jogszabályi rendelkezések között, amelyek – az Ákr.-hez képest kiegészítő jelleggel – sokkal részletesebb szabályokat tartalmaznak a kiskorúak meghallgatása kapcsán valamint ügyféli és egyéb jogaik biztosítása körében. E körben a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.), valamint Gyer. egyfelől meghatározza az „ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermek” fogalmát (amely meghatározás iránymutatást adhat más hatósági eljárásokban is e jogi fogalom megfelelő alkalmazásához), másfelől az itélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermekkel kapcsolatban több speciális védelmi jellegű rendelkezést is megfogalmaz.

E rendelkezések szerint **az itélőképessége birtokában lévő gyermeknek az a kiskorú minősül, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes – meghallgatása során – az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni** (a továbbiakban: kiskorú) [vö. Gyer. 2. § a) pont]. **E körülmények fennállását az eljáró hatóságnak a körülmények gondos mérlegelését követően kell megállapítania.** Amennyiben az eljárásban ilyen kiskorú gyermek érintett, **ügy vele szemben az eljáró hatóságnak többletkötelezettségei állnak fenn, illetve az itélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen kiskorú gyermeket többlet jogok illetik meg.**

Igy például

- a gyámügyi eljárásban **meg kell hallgatni az az ítélőképessége birtokában lévő kiskorú gyermeket** is [vö. Gyvt. 128. § (1) bekezdés];
- a gyámhatóság a családi pótlék természetbeni formában történő biztosítása céljából a gyermek részére – figyelemmel korára, egyéni szükségleteire és **az ilyen kiskorú véleményére** – eseti gyámot rendel ki [vö. Gyvt. 68/C. § (1) bekezdés];
- a gyámhatóság hivatalból **megindíthatja az eljárást, ha azt az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermek kéri**, amennyiben ez a gyermek érdekében áll [vö. Gyer. 8. § (2) bekezdés a) pont];
- a gyámhatóság **nem mellőzheti a gyermek közvetlen meghallgatását**, ha azt az ítélőképessége birtokában lévő **gyermek maga kéri** [vö. Gyer. 11. § (3) bekezdés a) pont];
- a gyámhatóság a gyermeket törvényes képviselője, illetve egyéb érdekelt jelenléte nélkül is **meghallgathatja, ha az a gyermek érdekében áll** [vö. Gyer. 11. § (6) bekezdés];
- a **közvetítő** annak érdekében, hogy a gyermek az őt érintő döntések előkészítése során véleményt nyilváníthasson, **az ilyen kiskorú gyermeket a felek kérelmére vagy a gyámhivatal javaslatára bevonhatja a közvetítői eljárásba, feltéve, hogy ez a gyermek számára nem jelent túl nagy megterhelést, valamint érzelmi fejlődését a felek által elmondottak, illetve a felek magatartása várhatóan nem veszélyezteti** [vö. Gyer. 30/B. § (6) bekezdés b) pont];
- **örökbefogadási eljárás során a kijelölt gyámhivatal köteles meghallgatni - szükség szerint pszichológus szakértő útján - az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen örökbefogadandó gyermeket** [vö. Gyer. 42. § (1) bekezdés b) pont];
- a gyámhivatal a gyermek gondozási helyének meghatározása érdekében tárgyalást tart. **A tárgyaláson részt vesz az ítélőképessége birtokában lévő gyermek is** [vö. Gyer. 103. § (7) bekezdés];
- a gyámhivatal a gondozási hely meghatározására irányuló döntése meghozatala során **mérlegeli az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményét** a számára javasolt gondozási helyről és kapcsolattartásról, amelyet a gyermek személyes meghallgatása útján szerez be [vö. Gyer. 103. § (12) bekezdés].

2. A védett személyek meghallgatása során, illetőleg azzal kapcsolatban előforduló jogszabálysértésekkel vagy az eljárás szabálytalanságával szemben rendelkezésre álló orvoslati lehetőségek

A kiskorú – amennyiben az eljárás során indokolt és szükséges a meghallgatása – az 1. pontban kifejtetteknek megfelelő szabályokból fakadóan „quasi ügyféli” jogokat kap, vagyis az eljárásbeli szerepének megfelelően vagy ügyféli vagy „az eljárás egyéb résztvevője” jogállás illeti meg őt. Ennek következtében – e jogok sérelme esetén – jogosult lesz az eljárásbeli szerepének megfelelő jogorvoslatra is egyúttal az általános szabályok szerint, az ügy természetének megfelelően. Az Ákr. IX. Fejezete részletesen rögzíti az általános jogorvoslati szabályokat, amelyek ebben az esetben is megfelelő módon alkalmazandók, továbbá figyelembe kell venni az adott ügyfajtára esetlegesen vonatkozó eltérő jogorvoslati rendelkezéseket is.

Amennyiben tehát az Ákr. vagy ágazati joganyag (így például a Gyer.) valamely speciális jogosultságot biztosít a védett személyek számára (ide értve különösen a meghallgatás helyszínére, módjára vonatkozó eltérő szabályokat, a kiskorú kötelező bevonását az eljárásba vagy bármely más releváns előnyt, amelyet jogszabály kifejezett eképpen rögzít) akkor e rendelkezések alkalmazásakor a hatóságnak jellemzően indokolt végzést kell hoznia [vö. Ákr. 29. § (1) bekezdés a) pont, 30. §], amely végzés – fő szabály szerint – az ügyet befejező döntéssel szemben igénybe vehető jogorvoslat keretében támadható meg [vö. Ákr. 112. § (1) bekezdése].

Amennyiben a jogsérelem épp az ilyen, vagy ehhez hasonló – a védelmet garantáló eljárási szabályokkal kapcsolatos – végzés meghozatalának elmulasztásában testesül meg, akkor e jogsértésre – mint súlyos eljárási jogszabálysértésre – hivatkozással az eljárást lezáró döntés elleni jogorvoslattal élhet az ügyfél [vö. Ákr. 112. § (1) bekezdése].

A büntetőjogi tárgyú kérdések vonatkozásában az alábbiakról tájékoztatjuk:

1. A kiskorú gyermekek meghallgatása

Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése alapján minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Ezt az alaptörvényi rendelkezést, valamint a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény előírásai figyelembevételével a büntetőeljárásról szóló 2017. XC. törvény (a továbbiakban: Be.) olyan szabályokat alkotott, amelyek a gyermeki jogok hatékony biztosításának követelménye alapján a jogok korlátozását csak különösen indokolt esetben engedi.

A Be. megteremtette annak a feltételeit, hogy a büntetőeljárásban az eljárás résztvevői egyéni jellemzőiken alapuló, megkülönböztetett bánásmódban részesüljenek. **A különleges bánásmódot igénylő személy a törvény kíméleti és védelmi intézkedések alkalmazása folytán fokozott védelemben részesül, a törvény részletesen sorolja fel, hogy az eljáró hatóságok milyen konkrét intézkedéseket tehetnek meg az ilyen személyek védelmében** (Be. XIV. Fejezet).

A 18. életévüket be nem töltött személy a törvény erejénél fogva különleges bánásmódot igénylő személynek minősül. A Be. újítása a kiskorú kihallgatása körében, hogy a bíróság, az ügyészség illetve a nyomozó hatóság elrendelheti, hogy az eljárási cselekményen – a hatóság illetve a kiskorú részére szakszerű támogatás nyújtójaként – igazságügyi pszichológus szakértő is jelen legyen.

Ha a tanú vagy a sértett még a 14. életévét sem töltötte be előírás, hogy

- csak akkor hallgatható ki, ha tőle beszerezhető bizonyíték mással nem pótolható,
- a kihallgatásra gyermekbarát meghallgató szobában kell sor kerülnie,
- lehetőség szerint biztosítani kell, hogy az eljárási cselekményt a nyomozó hatóság részéről minden alkalommal ugyanazon személy végezze,
- a kihallgatásról kép-és hangfelvételt kell készíteni,
- kihallgatásának helyszínén a terhelt és a védő személyesen nem lehet jelen, erre – mérlegelés alapján – kizárólag abban az esetben van lehetőség, ha a kihallgatást a terhelt vagy a védő indítványozta,
- közreműködésével szembesítés nem rendelhető el.

A Be. a különleges bánásmódot igénylő személyek között speciális garanciákat biztosít a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettjei számára. Előírja, hogy

- a sértettet csak vele azonos nemű személy hallgathatja ki,
- a sértett kihallgatásánál a terhelt és védője személyesen nem lehet jelen,
- a vádemelés után a bíróság a sértett kihallgatását csak kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján végezheti el,
- a nyilvánosságot ki kell zárni a tárgyalásnak arról a részéről, ahol a sértett részvétele kötelező,
- amennyiben a 14. életévét be nem töltött kiskorú sértettet a nyomozás során kihallgatták és a kihallgatásáról kép-és hangfelvétel készült, a bíróság a tárgyalási szakban mellőzheti a sértett tanúként történő kihallgatását.

Tanúvédelmi szempontból jelentős új rendelkezés, hogy ha a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a különleges bánásmódot igénylő személy jelenlétét az eljárási cselekményen telekommunikációs eszköz útján biztosítja, elrendelheti az érintett személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságok technikai eszközzel történő torzítását. Ha a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, a telekommunikációs eszköz alkalmazása során biztosítani kell, hogy a sértett kizárólag az eljáró bírót, ügyészt vagy nyomozó hatóság tagját láthassa.

A különleges bánásmódot igénylő személy részvételével járó eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakítására vonatkozó követelményeket a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és a használata ellenőrzéséről szóló 13/2018. (VI. 12.) IM rendelet tartalmazza.

2. A védett személyek meghallgatása során, illetőleg azzal kapcsolatban előforduló jogszabálysértésekkel vagy az eljárás szabálytalanságával szemben rendelkezésre álló orvoslai lehetőségek

A Be. megalkotásakor a jogalkotó olyan szabályozás kidolgozását tűzte ki vezető célként, amely alkalmas a büntetőügyekben a tisztességes, hatékony és észszerű időn belüli eljárás, törvény általi biztosítására.

Az Alaptörvény XVIII cikk (7) bekezdése alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti. Az Alaptörvény a követelmény megfogalmazásán túl nem tartalmaz előírást arra vonatkozóan, hogy hogyan épüljön fel, ezen belül hány fokozatú legyen a büntetőeljárás jogorvoslati rendszere. A jogorvoslati rendszer valódi lényegi tartalma azt követeli meg a jogalkotótól, hogy a hatóságok vagy bíróságok érdemi, ügydöntő határozatait tekintetében valamely más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz

fordulás lehetőségét oly módon teremtsen meg, hogy az képes legyen a sérelmezett döntést felülvizsgálni, és a sérelem megállapítása esetén a döntésre visszaható módon a sérelmet orvosolni {35/2013. (XI. 22.) AB határozat, [16] bekezdés}. A jogalkotó a fenti követelmények keretei között így a különböző eljárásokra irányadó törvényi szabályozásokban szabadon meghatározhatja az igénybe vehető jogorvoslati lehetőségeket és azok igénybevételének a módját.

A Be. ennek megfelelően biztosítja a jogorvoslat differenciált fajtáit a büntetőeljárás egyes szakaszaiban, az ügyészség illetve a nyomozó hatóság határozatával szemben a panasz és a felülbírálati indítvány, a bíróság határozatával szemben a fellebbezés intézményével.

A Be. a nyomozás során a jogorvoslati alapjogot oly módon biztosítja, amely eredményeként valamennyi, alkotmányos szempontból is ügydöntőnek tekinthető döntés ténybeli megalapozottsága és jogszerűsége érdemben is felülbíráható. Az ilyen, a nyomozás során, az adott kérdés tárgya és az érintett személyre háruló következmények súlyossága miatti, határozati formában megjelenő érdemi döntéssel szemben jogorvoslatként, panasznak van helye.

A törvény a nyomozás során megtett intézkedésekkel szemben általánosságban nem biztosít panasztételi lehetőséget, de a hatósági határidő-túllépés esetére az eljárás elhúzódása miatti kifogást lehetővé teszi, továbbá a kézbesítéssel összefüggő intézkedések vonatkozásában kézbesítési kifogással lehet élni. A büntetőeljárás intézkedések közül a gyanúsítás annak következményeivel együtt – és ilyen a büntetőnyilvántartásba kerülés – olyan hatással van az érintett alapjogaira, hogy a terhelti pozíció kérdésében való döntés, még akkor is, ha ez nem jelenik meg határozat formájában, külön jogorvoslat biztosítását igényli, ezt nevesíti a Be. a gyanúsítás elleni panaszként. A panaszt az ügyészség bírálja el [Be. 26. § (2) bekezdés g) pont].

A nyomozás során kvázi rendkívüli jogorvoslatként szabályozza a Be. a felülbírálat intézményét. Ez az egyes alapvető jogokba súlyos beavatkozást jelentő kényszerintézkedésekkel összefüggésben biztosít a nyomozási bíró közreműködésével bírói kontrollt abban az esetben, ha magáról a kényszerintézkedésről nem bíróság dönt (Be. 374. §).

A jogorvoslat bírósági eljárásban alkalmazható formái a rendes és rendkívüli perorvoslat. A nem jogerős bírósági határozat ellen irányuló rendes perorvoslat a fellebbezés. A fellebbezés tárgyát képezheti az elsőfokú bíróság ítélete, illetve ügydöntő végzése, valamint az olyan nem ügydöntő végzése, amely ellen a fellebbezés lehetőségét a törvény nem zárja ki. A fellebbezést előterjeszteni – figyelemmel az eljáró bíróságok 12. §-ban meghatározott megjelölésére – a bírósági szervezeti rendszerben magasabb szinten elhelyezkedő másodfokú bírósághoz lehet. A fellebbezés szempontjából bíróság által hozott végzések külön csoportját képezik a külön fellebbezéssel nem támadható nem ügydöntő végzések és a pervezető végzések, amelyek által előidézett jogséremlmeket, valamint a határozati formát nem igénylő intézkedések az ügydöntő határozat elleni fellebbezésben sérelmezhetők (Be. 579-580. §).

A bírósági eljárásban a jogorvoslat kétfokú, ami azt jelenti, hogy a másodfokú bíróság ítéletével szemben másodfellebbezés benyújtására is van lehetőség rendes jogorvoslatként, ennek keretei azonban szűkek, ugyanis az újabb jogorvoslati fórumot csak a másodfokú bíróság elsőfokú bírósággal ellentétes döntése nyitja meg. Harmadfokon az ítéletábrá, vagy ha a másodfokú döntést az ítéletábrá hozta meg, a Kúria jár el (Be. 615. §).

Az ügydöntő határozat a jogerőre emelkedését követően, amely a jogbiztonságot megtestesítő anyagi jogerőt jelent, főszabály szerint megváltoztathatatlan, rendes jogorvoslattal nem támadható. A jogerő feloldását a Be. csak rendkívüli jogorvoslat, illetve különleges eljárás útján teszi lehetővé. A rendkívüli jogorvoslatok a perújítás, a felülvizsgálat, az eljárás alkotmányjogi panasz esetén, a törvényesség a jogorvoslat érdekében, a jogegységi eljárás és az egyszerűsített felülvizsgálat (Be. Tizenkilencedik Rész).

A bemutatott jogorvoslatok előterjesztésére mind jogi, mind ténybeli okból sor kerülhet, így e keretek között eljárás szabálytalanságával összefüggésben felmerülő szabálytalanságok, hiányosságok is orvosolhatók.

Kérjük tájékoztatásunk szíves elfogadását.

Budapest, 2020. szeptember 29.

Tisztelettel:

